

اختلالات حجم آب

نقش آب

- محیطی برای واکنش‌های شیمیایی
- انتقال مواد از مرحله جذب، توزیع و دفع
- تنظیم حرارت بدن
- حفظ قوام بافت‌های بدن
- محافظت از اندام‌های حیاتی بدن مثل قلب و مغز و ریه
- تسهیل حرکات بدن

تعاریف:

مول: مقداری از ماده که دارای $10^{23} \times 6/02$ ذره است.

اسمولارینه: مقدار مول هر ماده در ۱ لیتر

اسمولالینه: مقدار مول هر ماده در ۱ کیلوگرم محلول

فشار اسموتیک: فشار لازم برای متوقف کردن روند جریان آب در نتیجه اسمز

فشار انکوتیک: فشار اسموتیک ناشی از پروتئینها.

۴ راه انتقال مواد در بدن:

- ۱- انتشار: عبور ذرات از غلظت بیشتر ← غلظت کمتر
- ۲- اسمز: عبور ذرات از غلظت کمتر ← غلظت بیشتر
- ۳- انتقال فعال: با صرف انرژی از غلظت کمتر ← غلظت بیشتر
- ۴- فیلتراسیون: فشار بیشتر ← فشار کمتر

۳ عامل موثر در حجم آب:

- ۱- سن: ↑سن ← ↓آب
- ۲- جنس: زنان > مردان
- ۳- جثه: افراد چاق > لاغر

توزیع آب بدن در ۴ فضای مهم: (۵۷٪ وزن بدن)

- ۱ - ۴۰٪ داخل سلولی (ICF) Intra Cellular Fluid: $\frac{2}{3}$
  - ۲ - ۱۵٪ مایع بین بافتی (Interstitial)
  - ۳ - ۴٪ مایع داخل خون (Intra vascular)
  - ۴ - ۱٪ مایع بین سلولی (Intercellular) (فضاهای سروزی)
- مايع خارج سلولی (ECF) $\frac{1}{3}$

مایعات بدن در ۳ فضا جابجا می‌شود: فضای داخل سلولی ↔ فضای میان بافتی ↔ فضای داخل عروقی

۲ مورد جابجایی: ۱- داخل عروقی و میان بافتی ۲- فضای میان بافتی و داخل سلولی.

۲ عامل موثر در انتقال مواد بین فضاهای داخل عروقی و میان بافتی:

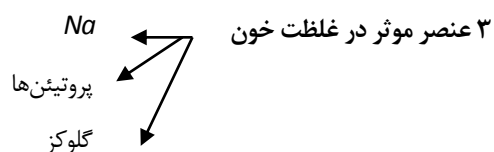
۱- فشار هیدرواستاتیک خون (فشار خون)

۲- فشار انکوتیک (فشار اسمزی)

* نکته * فشار خون به سه علت است: ۱- پمپاژ قلبی، ۲- حجم خون، ۳- خاصیت لاستیکی دیواره عروق.

* فشار خون ← خروج مایع از دیواره مویرگها ← ادم

فشار انکوتیک ← جذب آب از فضای میان بافتی به داخل عروق

* غلظت خون ↑ ← ورود مواد از مایع میان بافتی به داخل عروق

* فشار خون ↑ ← خروج مواد از خون به مایع میان بافتی

عامل موثر در توزیع آب بین داخل و خارج سلولی: غلظت Na خارج سلولی

* Na خارج سلول ↑ ← جذب آب از سلول

* Na خارج سلول ↓ ← ورود آب به سلول

* سیستم‌های موثر در تعادل حجم آب و الکترولیت‌ها:

۱- کلیه‌ها

۲- ریه‌ها (بخار آب و گازهای خونی)

۳- قلب و عروق

۴- غده هیپوفیز (ترشح ADH)

۵- پوست

۶- دستگاه گوارش

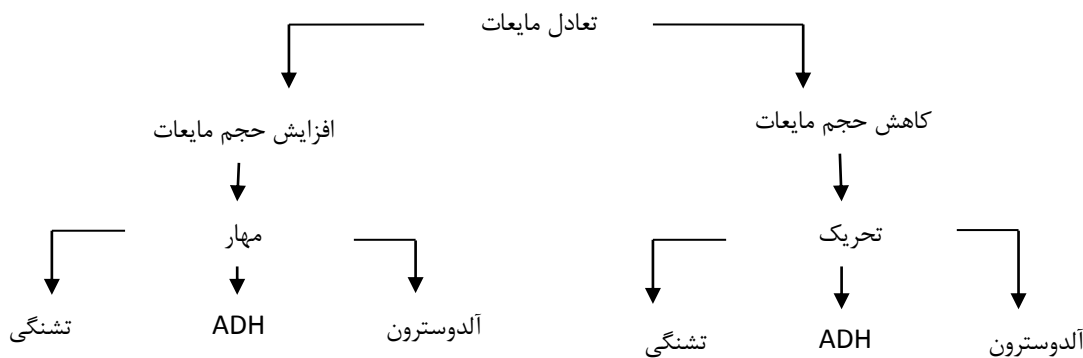
۷- غده فوق کلیه (آلدوسترون ← باز جذب سدیم و آب)

۸- غده پاراتیروئید (تولید پاراتورمون): Ca خون ↑ ← دفع Ca از کلیه‌ها همراه آب

۹- گیرنده‌های فشاری (کاروتید، قوس آئورت، دهلیز چپ)

۳ مکانیسم اساسی در تنظیم حجم مایعات:

۱- ترشح آلدوسترون   ۲- ترشح ADH ۳- مکانیسم تشنگی

تلفن: ۰۳۱۱-۶۶۳۹۹۱۰-۱۱

ادرس: اصفهان، میدان ازادی، خیابان سعادت آباد، کوچه (شماره ۲)، پلاک ۱۰

* تعادل آب : $Out\ Put = Intake$

$Intake > Out\ Put$ → Hypervolemia

$Out\ Put > Intake$ → Hypovolemia

* تولید آب: $Sensible$ (محسوس): آب مصرفی، سرم تراپی = $23000\ cc$

$Insensible$ (غیرمحسوس): متابولیسم بدن = $300\ cc$

* دفع آب: $Sensible$: حجم ادرار = $1500\ cc$

$Insensible$: تعریق، تنفس، مدفوع = $1100\ cc$

$Oral\ (sensible) = urine + 800\ cc$

* نکته: فرمول کنترل IO

دو اختلال مهم آب

۱- $Fluid\ Volume\ Deficit\ (FVD)$ کاهش حجم

۲- $Fluid\ Volume\ Excess\ (FVE)$ افزایش حجم

$Fluid\ Volume\ Deficit\ (FVD)$ کاهش حجم

↓ آب و Na به یک نسبت - بدون تغییر در غلظت Na

علل: ۱- از دست دادن آب: خونریزی، اسهال و استفراغ، سوختگی، تعریق، ساکشن، دیابت بی مزه

۲- دریافت آب: NPO ، سوء جذب.

علائم: ↓ وزن (بیشتر از ۵٪)، خشکی و کاهش تورگور پوست، خشکی مخاط دهان، هایپوتانسیون وضعیتی (حداقل ۱۵ میلی متر جیوه هنگام تغییر وضعیت از خوابیده به پشت)، ↓ CVP (فشار ورید مرکزی).

* نکته: $CVP = 5-10\ cmH_2O$

* نکته: CVP معیار دقیق برای سنجش فشار خون

نبض سریع و ضعیف، کاهش حرارت پوست و افزایش درجه حرارت مرکزی (به علت انقباض عروق محیطی)، تاکی پنه، هیپوپنه الیگوری (کمتر از ۳۰ سی سی در ساعت) و ↑ USG (وزن مخصوص ادرار)، کاهش پرفیوژن بافتی، شوک

* نکته: $USG = 1010 - 1025$

علائم پاراکلینیکی: Na ← طبیعی ← $135-145\ meq/L$

غلظت خون ← طبیعی ← $275-295\ mOsm/kg$

- $HCT > 50$

$\frac{Bun}{Crt} > 20\ mg/dl$

- $USG > 1025\ gr$

* نکته: الیگوری در این بیماران دو احتمال دارد: ۱- کاهش جریان خون کلیوی ۲- نکروز حاد توبولی

درمان: Mild ← (تشنگی، خشکی پوست، هوشیار، ضربان قلب طبیعی) ← Oral Intake (ORS)

Moderate ← IV تراپی: (N/S, Ringer) تا نرمال شدن BP

Severe ← (↓ فشار خون، شوک، تاکی پنه و تاکی کاردی ← سرم های هایپوتونیک (سالین ۰/۴۵٪، ۰/۳٪))

آدرس: اصفهان، میدان آزادی، خیابان سعادت آباد، کوچه (شماره ۲)، پلاک ۱۰
تلفن: ۰۳۱۱-۶۶۳۹۹۱۰-۱۱

تشخیص پرستاری:

- ۱- حجم مایعات در رابطه با اسهال و سوختگی ← *ORS*
- ۲- الگوی تنفسی غیر موثر ← استراحت و *O2* تراپی .
- ۳- خطر آسیب در رابطه با خشکی پوست ← چرب کردن پوست، ماساژ، تغییر پوزیشن.
- ۴- کاهش درجه حرارت بدن ← گرم نگه داشتن بیمار
- ۵- خطر آسیب به مخاط در ارتباط با خشکی مخاط ← دهانشویه هر ۳-۴ ساعت یکبار
- ۶- کاهش پرفیوژن بافتی در رابطه با افت فشار خون ← استراحت و خودداری از تغییر پوزیشن ناگهانی

FVE (Fluid Volume Excess) : افزایش حجم مایعات

↑ حجم مایع خارج سلولی به میزان ۱۵-۱۰ درصد
↑ آب و *Na* به یک میزان ← ادم خارج سلولی

علل: نارسایی قلبی (*CHF*)، نارسایی کلیه، سیروز کبدی، لنفاد نوظاتی، فشارخون، درمان با کورتیزول، انسدادهای وریدی
مصرف زیاد نمک، مصرف زیاد مایعات حاوی *Na*، کاهش فشار انکوتیک (کاهش پروتئین های خون) ، سندرم نفروتیک، کواشیور کور، نارسایی کبدی، سوختگی ، عفونت

علائم : ادم بافتی- ریوی - مغزی، ادم گوده گذار ، ↑ وزن و افزایش فشار خون و افزایش *CVP*، تاکیکاردی، نبض توپر، تنگی نفس، رال ریوی ، افزایش *JVP*، سمع *S3* در قلب .

علائم پاراکلینیکی:

$$\frac{Bun}{Crt} < 20mg/100$$

$$Blood\ Osmolality < 275\ mos/kg$$

$$HCT < 35$$

$$USG < 1010$$

درمان : داروهای دیوریتیک، همودیالیز

- * نکته: در نوع خفیف و متوسط: تیازیدها (کاهش باز جذب *Na*) ،
- * در نوع شدید : فوروسماید (کاهش شدیدتر باز جذب *Na*).

تشخیص پرستاری:

- ۱- حجم مایعات در رابطه با مصرف مایعات، کاهش فشار انکوتیک ، افزایش فشار خون ← محدودیت مایعات، رژیم محدود از نظر *Na* کنترل وزن بیمار
- ۲- الگوی تنفسی غیر موثر ← استراحت و *O2* تراپی
- ۳- خطر آسیب در رابطه با افزایش فشار خون ← کنترل *VS* بویژه فشار خون، پوزیشن نیمه نشسته، ارزیابی سطح هوشیاری
- ۴- کاهش درجه حرارت بدن ← گرم نگه داشتن بیمار
- ۵- خطر آسیب به مخاط در ارتباط با ادم ← محافظت از پوست و اندام ها، چرب نمودن پوست، قراردادن پاها بالاتر از بدن
- ۶- عدم تحمل فعالیت در رابطه با خستگی و فشار خون بالا ← فعالیت در حد تحمل و پیشگیری از عوارض بی حرکتی

Natremia (سدیم)

* مهمترین یون خارج سلولی

Na = 135-145 meq/l

۵ سیستم تعادل **Na**:

- ۱- کلیه‌ها
- ۲- غدد فوق کلیه ← آلدوسترون ← بازجذب **Na** و آب و ترشح **H** و **K**
- ۳- غده هیپوفیز ← **ADH**
- ۴- پوست
- ۵- گوارش

* نقش اساسی سدیم:

- ۱- توزیع آب (**Na**) جذب آب.
- ۲- تثبیت فعالیت‌های عصبی-عضلانی

Hypernatremia: هایپرناترمی

Na > 145 meq/l

۲ علت هایپرناترمی:

- ۱- **Na** دریافت زیاد **Na** از راه خوراکی، سرم‌های سدیم هایپرتونیک، **NGT**، غرق شدگی در دریا، هایپرالڈوسترونسیم، داروها (استروئیدها، بیکربنات، کلوروسدیم هیپرتونیک)
- ۲- کاهش آب بدن (هایپرناترمی هایپوولمیک): سوختگی‌ها، اسهال آبکی، تعریق شدید، هایپرونتیلیسیون، دیابت بی‌مزه، دیابت شیرین در مرحله کتواسیدوز، اختلال فرآیند تشنگی (در بیهوشی)، تجویز مانیتول، هایپراورسمی

* پاتوفیزیولوژی - دهیدراتاسیون

- **Na** خارج سلولی حجم داخل سلولی چروکیدگی سلول‌ها کوچک شدن مغز (تشنج)

تحریک پذیری عصبی - عضلانی

- علائم:
- گوارشی: تهوع و استفراغ، بی‌اشتهایی
  - عصبی: بی‌قراری، تحریک پذیری، ضعف عضلانی، کرامپ عضلانی، خونریزی زیر عنکبوتیه، تشنج، افزایش **DTR**
  - قلبی: دیس ریتمی
  - دهیدراتاسیون: وزن، **BP**، تورگور، اولیگوری، تاکیکاردی، خشکی پوست
- *نکته* مهمترین علامت: خشکی و چسبندگی مخاط دهان

پاراکلینیک:

Na > 145

Blood Osmolality > 295 mos/kg

USG > 1025

درمان :

Mild مایعات بدون نمک : آب ساده و نوشابه . N/S

Moderate ← سرم نمکی هایپوتونیک ، 0/45% ، 0/3%

Severe ← سرم قندی 5%

تشخیص پرستاری:

۱ - خطر کاهش حجم مایعات در رابطه با از دست دادن مایعات ← جبران مایعات از دست رفته

محاسبه مقدار آب مورد نیاز: وزن بیمار (Kg) × ۰/۶ = مقدار کل آب بدن

۱۴۰ : (مقدار کل آب بدن × غلظت سدیم بیمار) = مقدار کل آب مطلوب

مقدار کل آب بدن - مقدار کل آب مطلوب = مقدار کمبود آب

نصف آب مورد نیاز در روز اول و بقیه در روز دوم و سوم

* نکته * : در روند درمان برای جلوگیری ادم مغزی کاهش سدیم باید به آرامی انجام شود. به نحوی که هر ساعت ۱-۲ meq/L میزان Na خون کاهش یابد.

۲ - خطر آسیب پوستی در رابطه با دهیدراتاسیون ← محافظت پوست و تغییر پوزیشن

۳ - خطر آسیب مخاط دهان در رابطه با خشکی دهان ← دهانشویه هر ۳-۴ ساعت یکبار

۴ - خطر آسیب مغزی در رابطه با افزایش ناگهانی Na و کاهش حجم مغز ← پوزیشن نیمه نشسته، استراحت، جایگزینی مناسب مایعات.

هایپوناترمی: Hyponatremia

Na < 135 meq/L

دو علت اصلی: ↓ Na: استفرغ، تعریق، اسهال، هایپوآلدوسترونیسم دارو ها: تیازیدها، ضد تشنج ها، وین کریستین
↑ دریافت مایعات: SIADH (سندرم ترشح ناچای هورمون ADH)، پرنوشی، IV تراپی با محلول های قندی.

پاتوفیزیولوژی: کاهش سدیم خارج سلولی ← ورود آب به سلول ← ادم سلول ← مشکلات مغزی و عصبی
کاهش حجم داخل عروقی (کاهش R, P, BP) ← کاهش فعالیت عصبی عضلانی

علائم: عصبی: IICP، لرزش، بیقراری، فلج نیمه بدن، سردرد، توهم، کاهش هوشیاری
گوارشی: کرامپ شکمی، بی اشتهایی، تهوع و استفراغ
عضلانی: خستگی، گرفتگی عضلانی.
کاهش حجم: کاهش فشار خون وضعیتی، کاهش تورگور پوستی، افزایش ضربان قلب، افزایش وزن فقط در SIADH

پاراکلینیک:

Na < 135 meq/L

CVP < 5 cmH₂O

Blood Osmolality < 275 mos/kg

USG, 1010

درمان :

$(Na=125-135)$ Mild ← نمک، محلول O.R.S
 $(Na=115-125)$ Moderate ← سرم N/S، رینگر
 $(Na<115)$: Severe ← سرم هایپرتونیک نمکی ۳٪ و ۵٪

وزن (Kg) $\times 0.6 \times$ (سدیم بیمار - ۱۴۵) = سدیم مورد نیاز

* نکته: ۱: در بیماران با حجم آب طبیعی یا افزایش حجم ← محدودیت مصرف آب (۸۰۰CC)
 * نکته: ۲: سرم هایپرتونیک ← مایع داخل سلول های مغزی ← حجم مغز ← پارگی عروق مغزی
 پیشگیری: افزایش Na باید به آرامی انجام شود: هر ساعت حداکثر ۲/۵ meq/L افزایش یابد و به ۱۲۵ meq/L برسد.
 نکته: ۳: ↑ اسمولاریته خون اثرات میلین زدایی روی سلول های عصبی دارد: هنگام استفاده از سرم های هایپرتونیک باید دقت کنیم که افزایش روزانه Na، ۱۲ meq/L نباید بیشتر باشد.
 تشخیص پرستاری:

۱- کاهش حجم مایعات در رابطه با ازدست دادن سدیم و آب ← کنترل IO، کنترل وزن، مصرف سرم N/S، رینگر،
 ۲- افزایش حجم مایعات در رابطه با جذب زیاد مایعات فاقد سدیم ← محدودیت مایعات (۵۰۰ سی سی در ۲۴ ساعت)، کنترل IO و وزن
 ۳- خطر آسیب در بیماران تحت درمان بالیتیوم ← عدم مصرف دیوریتیک ها در این بیماران، آموزش علائم مسمومیت بالیتیوم (آتاکسی، تشنج، دیس ریتمی قلبی، راش، مشکلات تطابق، نارسایی کلیه)
 ۴- خطر آسیب قلبی در رابطه با مصرف مایعات حاوی Na در خلال درمان ← بررسی علائم ادم و ادم ریوی.

تبادل پتاسیم: Kalium

$K = 3.5 - 5 \text{ meq/L}$

مهمترین کاتیون داخل سلولی
 جذب: گوارش دفع: ادرار، تعریق، مدفوع
 چهار نقش مهم پتاسیم:
 تنظیم فعالیت الکتریکی قلب
 انتقال ایمپالسهای عصبی - عضلانی
 فعال سازی آنزیم ها
 تعادل اسید و باز

* نکته: بین K و H ارتباط تنگاتنگی وجود دارد: افزایش K، اسیدوز و کاهش K، آلکالوز ایجاد می کند.
 تعادل K: دستگاه گوارش، هورمون آلدوسترون، هورمون انسولین (فعال سازی پمپ سدیم پتاسیم)، تعریق. غلظت H، تحریک گیرنده های β سمپاتیک (فعال سازی پمپ سدیم پتاسیم)